

नलोपाख्यानम्

3

बृहदश्व उवाच।

तेभ्यः प्रतिज्ञाय नलः करिष्य इति भारत।

अथैनान्परिप्रच्छ कृताञ्जलिरवस्थितः ॥ ३-५२-१ ॥

prati√jñā IX P. – признавать, соглашаться, обещать;

kṛtāñjali (kṛta-añjali) bah. с молитвенно сложенными ладонями (в знак покорности, почитания)

के वै भवन्तः कश्चासौ यस्याहं दूत ईप्सितः।

किं च तत्र मया कार्यं कथयध्वं यथातथम् ॥ ३-५२-२ ॥

īpsita – желанный;

yathātatham adv. - как оно есть, точно, как следует;

एवमुक्ते नैषधेन मघवान्प्रत्यभाषत।

अमरान्वै निबोधास्मान्दमयन्त्यर्थमागतान् ॥ ३-५२-३ ॥

ni√budh I U. - выслушать, внять; узнавать;

अहमिन्द्रो ऽयमग्निश्च तथैवायमपांपतिः।

शरीरान्तकरो नृणां यमो ऽयमपि पार्थिव ॥ ३-५२-४ ॥

arāmpati (arām-pati) m море; *nom.pr.* Владыка вод - эпитет Варуны;

anta m, n - конец; край; предел, граница;

स वै त्वमागतान्स्मान्दमयन्त्यै निवेदय।

लोकपालाः सहेन्द्रास्त्वां समायान्ति दिदृक्षवः ॥ ३-५२-५ ॥

ni√vid II P. *caus.* извещать, возвещать, давать знать о ч.-л., уведомлять; называть, объявлять;

didṛkṣu – желающий видеть;

प्राप्तुमिच्छन्ति देवास्त्वां शक्रो ऽग्निर्वरुणो यमः।

तेषामन्यतमं देवं पतित्वे वरयस्व ह ॥ ३-५२-६ ॥

patitva n – супружество, брак;

एवमुक्तः स शक्रेण नलः प्राञ्जलिरब्रवीत्।

एकार्थसमवेतं मां न प्रेषयितुमर्हथ ॥ ३-५२-७ ॥

ekārtha m – одинаковая цель;

samaveta (p.p. *om sam-ava√i*) собравшийся, сошедшийся;

preṣ (pra√iṣ, IV U. *caus* preṣayati, p.p.*caus.* preṣita) *caus.* приводить в движение; высылать, посылать

√arh (I P. *pr.* arhati) мочь, иметь возможность, быть достойным, долженствовать; заслуживать; √arh +

inf. - выражение вежливой просьбы;

देवा ऊचुः।

करिष्य इति संश्रुत्य पूर्वमस्मासु नैषध।

न करिष्यसि कस्मात्त्वं ब्रज नैषध माचिरम् ॥ ३-५२-८ ॥

māciram adv. скоро, скорее, сейчас;

बृहदश्व उवाच।

एवमुक्तः स देवैस्तैर्नैषधः पुनरब्रवीत्।

सुरक्षितानि वेश्मानि प्रवेष्टुं कथमुत्सहे ॥ ३-५२-९ ॥

veśman *n* - жилище, дом; *pl.* чертоги, дворец;
pra√viś VI P. - входить, вступать (приближаясь); проникать в (+Acc.);
ut√sah I Ā. - мочь, быть в состоянии;

प्रवेक्ष्यसीति तं शक्रः पुनरेवाभ्यभाषत।

जगाम स तथेत्युक्त्वा दमयन्त्या निवेशनम् ॥ ३-५२-१० ॥

niveśana *n* – жилище;

ददर्श तत्र वैदर्भीं सखीगणसमावृताम्।

देदीप्यमानां वपुषा श्रिया च वरवर्णिनीम् ॥ ३-५२-११ ॥

vaidarbhī – жительница Видарбхи;
√dīp IV U. (int. dedīpyate) – пылать, сиять;
varavarṇinī *f* – красавица;

अतीव सुकुमाराङ्गीं तनुमध्यां सुलोचनाम्।

आक्षिपन्तीमिव च भाः शशिनः स्वेन तेजसा ॥ ३-५२-१२ ॥

ā√kṣip VI P. - затмевать, осмеивать;
bhās *f* - свет, блеск;

तस्य दृष्ट्वैव ववृधे कामस्तां चारुहासिनीम्।

सत्यं चिकीर्षमाणस्तु धारयामास हृच्छयम् ॥ ३-५२-१३ ॥

hṛcchaya *m* - любовь;

ततस्ता नैषधं दृष्ट्वा संभ्रान्ताः परमाङ्गनाः।

आसनेभ्यः समुत्पेतुस्तेजसा तस्य धर्षिताः ॥ ३-५२-१४ ॥

saṃbhrānta – смущенный;
dharṣita – пораженный;

प्रशशंसुश्च सुप्रीता नलं ता विस्मयान्विताः।

न चैनमभ्यभाषन्त मनोभिस्त्वभ्यचिन्तयन् ॥ ३-५२-१५ ॥

pra√śaṃs I P. - восхвалять, прославлять, провозглашать;
vismaya *m* – изумление, удивление;

अहो रूपमहो कान्तिरहो धैर्यं महात्मनः।

को ऽयं देवो नु यक्षो नु गन्धर्वो नु भविष्यति ॥ ३-५२-१६ ॥

kānti *f* - прелесть;
dhairya *n* – осанка, приличие;

न त्वेनं शक्नुवन्ति स्म व्याहर्तुमपि किञ्चन।

तेजसा धर्षिताः सर्वा लज्जावत्यो वराङ्गनाः ॥ ३-५२-१७ ॥

lajjāvanta - застенчивый, стыдливый;

अथैनं स्मयमानेव स्मितपूर्वाभिभाषिणी।

दमयन्ती नलं वीरमभ्यभाषत विस्मिता ॥ ३-५२-१८ ॥

कस्त्वं सर्वानवद्याङ्ग मम हृच्छयवर्धन।

प्राप्तो ऽस्यमरवद्वीर ज्ञातुमिच्छामि ते ऽनघ ॥ ३-५२-१९ ॥

anagha – безгрешный;

कथमागमनं चेह कथं चासि न लक्षितः।

सुरक्षितं हि मे वेश्म राजा चैवोग्रशासनः ॥ ३-५२-२० ॥

lakṣita – узнанный, замеченный;

ugra – сильный, могучий; большой, огромный; ужасный, суровый;

śāsana n – наказание, повеление, приказ;

एवमुक्तस्तु वैदर्भ्या नलस्तां प्रत्युवाच ह।

नलं मां विद्धि कल्याणि देवदूतमिहागतम् ॥ ३-५२-२१ ॥

देवास्त्वां प्राप्तुमिच्छन्ति शक्रो ऽग्निर्वरुणो यमः।

तेषामन्यतमं देवं पतिं वरय शोभने ॥ ३-५२-२२ ॥

तेषामेव प्रभावेन प्रविष्टो ऽहमलक्षितः।

प्रविशन्तं हि मां कश्चिन्नापश्यन्नाप्यवारयत् ॥ ३-५२-२३ ॥

√vāraṇa caus. – задерживать, удерживать;

एतदर्थमहं भद्रे प्रेषितः सुरसत्तमैः।

एतच्छ्रुत्वा शुभे बुद्धिं प्रकुरुष्व यथेच्छसि ॥ ३-५२-२४ ॥

buddhiṃ pra√kar VIII U. - решаться, принимать решение;